

METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ KRYMINALISTYCZNYCH I USŁUGI BOJOWEJ UTRZYMANIA ZWALCZANIA PRZESTĘPSTW NA OBIEKTACH INFRASTRUKTURY KRYTYCZNEJ

Oleg Batiuk

doktor nauk prawnych, docent,

Profesor Katedry Prawa Karnego, postępowania i kryminalistyki

Kijowskiego Instytutu Własności Intelektualnej i Prawa

Uniwersytetu Narodowego "Odeska Akademia Prawna", (Kijów, Ukraina)

e-mail: batiukolegkiivponua@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2291-4247

Streszczenie. W postanowieniach artykułu naukowego, autor przeprowadził analizę naukową podstaw metodologicznych sądowego i bojowego wspomaganie postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa w infrastrukturze krytycznej to że względu na konieczność zbadania czynników, które wpływają na efektywne wykorzystanie prokuratorów, śledczych, funkcjonariuszy organów ścigania pełnego zakresu kryminalistycznych narzędzi do zwalczania przestępczości, na podstawie prawa pochodzenia, istnienia i wykorzystywania informacji na temat przestępstw zawartych w ich mediach osobowych i materialnych. Autor przychodzi przed *visnovka*, że znaczenie fundamentów metodycznych przepisów kryminalistycznych i usługi bojowe leży w ich zdolności do tworzenia warunków dla pracowników jednostek praktycznych do zastosowania w praktyce narzędzi kryminalistycznych oraz inne zmiany mające na celu rozwiązywanie problemów związanych z zapobieganiem przestępczości, z uwzględnieniem szczególnych sytuacji, które występują w czynnościach dochodzeniowych przedprocesowych w określonych postępowaniach karnych.

Słowa kluczowe: infrastruktura krytyczna, działalność usługowa i bojowa, kryminologia, bezpieczeństwo, państwo, przestępczość, obiekty.

METHODOLOGICAL BASES OF RESEARCH OF FORENSIC AND SERVICE-COMBATIVE PROVISION OF COMBATING CRIMES AT THE CRITICAL INFRASTRUCTURE FACILITIES

Oleg Batiuk

Candidate of Law Science, Associate Professor,

Professor of the Department of Criminal Law, Procedure and Criminalistics

Kyiv Institute of Intellectual Property and Law,

'Odessa Law Academy' National University, (Kyiv, Ukraine)

e-mail: batiukolegkiivponua@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2291-4247

Abstract. Scientific analysis of the issues of methodological bases of research of forensic and service-combative provision of combating crimes at the critical infrastructure facilities that is due to the need of research of the factors, which affect the efficient prosecutor's, investigator's, employees' of operational units of law enforcement

agencies use of the entire spectrum of forensic means of combating criminality that are based on the patterns of occurrence, existence, and use of information about the crimes, which are which are contained in their personal and material media, has been conducted by the authors in the provisions of the scientific article. The author concludes that the significance of the methodological bases of research of forensic and service-combative provisions lies in their ability to create conditions for the employees of practical units to apply in practice the forensic means and other developments in order to solve the tasks of combating crime, taking into account the specific situations, that take place in the activity of pre-trial investigation in the specific criminal proceedings.

Key words: critical infrastructure, service-combative activity, forensics, safety, state, crime, facilities.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ТА СЛУЖБОВО-БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИНАМИ НА ОБ'ЄКТАХ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Олег Батюк

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права, процесу і криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська Юридична Академія», (Київ, Україна)
e-mail: batiukolegkiivponua@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2291-4247>*

Анотація. У положеннях наукової статті, автором було проведено науковий аналіз питань методологічних основ криміналістичного та службово-бойового забезпечення досудового розслідування злочинів на об'єктах критичної інфраструктури зумовлене необхідністю дослідження чинників, які впливають на ефективне використання прокурорами, слідчими, співробітниками оперативних підрозділів правоохоронних органів усього спектру криміналістичних засобів боротьби зі злочинністю, що засновані на закономірностях виникнення, існування і використання відомостей про злочини, які містяться в їх особистісних та матеріальних носіях. Автор приходить до висновку, що значення методологічних основ криміналістичних та службово-бойових положень полягає в їхній здатності створювати умови для співробітників практичних підрозділів застосовувати на практиці криміналістичні засоби й інші розробки з метою розв'язання завдань протидії злочинності з урахуванням конкретних ситуацій, що мають місце в діяльності з досудового розслідування у конкретних кримінальних провадженнях.

Ключові слова: критична інфраструктура, службово-бойова діяльність, криміналістика, безпека, держава, злочин, об'єкти.

Problem statement (description of the problem under analysis in general and its connection with important scientific or practical tasks). The methodology helps to comprehensively and objectively research and solve a certain scientific problem, to determine its place and role in a particular scientific field, to develop a theoretical model according to which a scientific search should be carried out. From the standpoint of the activity approach, methodology is sometimes defined as the doctrine of methods of

human activity, which are aimed at effectively achieving the goal. However, the identification of methodology with the system of scientific methods of cognition means a simplified, purely pragmatic approach to the disclosure of this concept. At the same time, the concept of methodology as a science cannot be reduced only to the doctrine of methods, because such a doctrine is only a part of the methodology of science. The methodology of a particular research process can not be imagined in isolation from the theoretical system of knowledge in which research is conducted, it is a system of certain theories that serve as a guiding principle, a tool of scientific analysis and a means of implementing the requirements of this analysis. It can be argued that the methodology is a system of methods used to understand the subject of research and organization of practical activities. According to the figurative expression of Karl Jaspers, real science is knowledge which, among other things, includes information about the methods and limits of cognition. If, however, they believe in the results of science, which they know only as such, and not in connection with the method by which they are attained, then this superstition in the imaginary sense becomes a surrogate of true faith. Confidence in the imaginary strength of scientific achievements is created (*Rabinovich P.M., 2007, p.372*). The methodological basis of any research should be based on general philosophical and scientific positions. The generalization of their results will make it possible to formulate the basic methodological premises of special scientific knowledge, which is a rather complex and systematic socio-legal phenomenon. The completeness, depth and reliability of scientific knowledge, the validity of the conclusions and recommendations can be sufficient only if the application for the study of a particular field of knowledge or its individual theoretical provisions of the correctly chosen methodology. Each dissertation research is characterized by such a set of methods that emphasizes the individual nature of the work, independent results. The list of methods used should be determined by the purpose of the dissertation, and the use of each of them to explain the applicant's ability to think logically and scientifically.

Analysis of recent publications on the issue and identification of previously unresolved parts of the overall problem. It should be noted that scientific research on the methodological foundations of forensic support has been the subject of scientific work of such scientists as Vasiliev, I. Vozgrin, V. Gavlo, I. Gora, V. Gromov, A. Vinberg, V. Kolesnik, O. Kolesnichenko, I. Panteleev, O. Luzgin, V. Obraztsov, B. Shaver, M. Yablokov. In addition, many important theoretical and practical conclusions, as well as useful recommendations are contained in the works related to forensic methodology, in particular, L. Arkusha, A. Volobueva, V. Zhuravel, V. Malyarova, O. Oderiya, R. Stepaniuk, O. Taran, V. Tishchenko, Y. Chornous, S. Chernyavsky, B. Schura. Methodological bases of service and combat support were the subject of scientific works of such scientists as S. Kuznichenko, O. Gulyak, A. Zhbanchik, O. Kobzar, O. Komissarov, O. Krivenko, A. Prytula, O. Pletnev, M. Sahakyan, I Shapovalova, S. Khalimon, S. Yarovy and others. However, it should be noted that the study of the methodological basis for the study of forensic and combat support of crime at critical infrastructure is virtually absent.

The purpose of the article is to analyze the existing views of Ukrainian and foreign scientists on the methodology of research on security at critical infrastructure and on this basis to develop their own author's views on the formation of methodological basis for research on forensic and combat support of crime at critical facilities. infrastructure.

Presentation of the main material of the study with a full justification of the obtained scientific results. The methodology of legal science is defined as a system of approaches and methods, methods and means of scientific research (*Papkovskaya P.Ya., 2002, p.181*). With the help of this system the creation of a modern synthesis of all acquired scientific knowledge is carried out, which will help to ensure the full achievement of the relevant science for practical purposes. We agree with DA Kerimov on the fact that methodology is a general scientific guide to action, which is the basis of the entire system of knowledge, the cognitive core of any field of science. He rightly emphasizes that the methodology of scientific research is a general scientific phenomenon, an integral phenomenon that combines theoretical and philosophical concepts, principles, means and methods of cognition (worldview, philosophical methods of cognition and doctrine, general and specific scientific methods), which developed by all social sciences, including the complex of legal sciences, and are used in the process of cognition of the specifics of legal reality, its practical transformation (*Kerimov D.A., 2001, p.90-91*).

The logic of scientific research, including the problem of forensic and combat support activities to combat crime in critical infrastructure, necessitates a certain sequence of search operations. We believe that it is advisable for a scientist to choose a multilevel structuring of scientific tasks that will ensure the system, consistency and imitation of some results to others. The results obtained at the previous stage should become the basis and logically continued the following research, gave grounds for the formulation of generalized scientific results, scientific justification of the achieved goal. Thus, it should be noted that the following stages of scientific research should be identified.

At the first stage of research it is expedient to search, accumulate and process and systematize scientific information. Attention should be focused on problem identification, bibliographic search and analysis of general, regulatory and scientific information on understanding the object of study in general and critical infrastructure, their vulnerability and danger in case of criminal encroachment, on forensic support of crime prevention. and related issues, the establishment of existing contradictions in the understanding of its essence and definition. On the basis of theoretical methods of research of scientific literature, normative sources, which regulate the activity of forensic support of pre-trial investigation bodies, investigative, expert and operative subdivisions and services, empirical information and expert evaluation, bibliographic indicators and periodicals are reviewed, analyzed and generalized. object, subject, purpose and main tasks and directions of this research.

The second stage of scientific research is to develop tools, formulate the topic, specify the purpose and objectives of the study, determine the state of resolution of contradictions, establish their causes, the main factors influencing the solution of scientific problems. It is determined that the main contradiction, which serves as a driving force for defining forensic and combat support as a separate scientific category, is the difference between the tools actually developed in science and the degree of their use in practice of prosecutors, investigators, experts, operatives. to prevent, detect and detect and eliminate the consequences of crimes and in particular those that are or may be committed at critical infrastructure. The leading idea and main provisions are reflected in the general hypothesis of the study as a form of understanding the facts, materials obtained from written sources, a form of transition from facts to laws. The

definition of the hypothesis on the research topic was due to the following: accumulation of factual material and formulation of assumptions based on methods used at the empirical and theoretical levels of research; formulation of a hypothesis, ie derivation of consequences from the made assumption, scientific prediction; verification of the obtained results in practice and clarification of the hypothesis. Based on the analysis and generalization of scientific sources, observations and own conclusions, it is advisable to make assumptions about the main areas of improvement of forensic and combat support activities to prevent, detect, detect and investigate crimes at critical infrastructure.

We believe that the general hypothesis of this study is based on the assumption that the effectiveness of crime prevention and crime at critical facilities in particular will increase under the condition of systematic analysis of the development and implementation of operational units and pre-trial investigation bodies of modern forensic tools. , detection and pre-trial investigation of crimes; determination of the main organizational, scientific and legal aspects of forensic support of cognition and proof; taking into account the leading ideas of foreign and domestic experience of introduction into practice of investigators and employees of operational units of forensic knowledge, embodied in the ability to use forensic tools to detect and pre-trial investigation of crimes.

At the third stage, on the basis of scientific and methodological approaches to solving research problems, there should be a substantiation of its general methodology, in determining which the main attention was paid to adequate application of scientific methods in accordance with the goal and obtained scientific results. results predicted, planning and aggressiveness in the study.

At the fourth stage, it is expedient to conduct research on materials of criminal proceedings, statistical data and analytical generalizations available for scientific research, paying attention to shortcomings and positive experience in the use of combat practice, provisions of forensic techniques, tactics and methods of investigation. employees of investigative and operational units on the problems of forensic support of their practice. Consistently throughout the study, important and noteworthy scientific calculations, own visions, conclusions on individual results of the study were published in scientific articles and were published in speeches and reports at a number of scientific and scientific-practical conferences.

At the fifth, final stage, on the basis of analysis, generalization and interpretation of the obtained results, the conclusions are substantiated, their compliance with the set goal and objectives is checked, the degree of novelty of some of the obtained results is determined.

We believe that in order to comprehensively investigate the subject of combat and forensic support for crime at critical infrastructure, to clarify its essence, qualitative characteristics, the dynamics of development in all the diversity of objective reality, its natural and accidental manifestations, the ability to respond effectively and quickly to radical changes in the structure and dynamics of crime, forms of methods and means of law enforcement, etc., combat theory and criminology must use a broad system of methods of their research. This system in combination with other special means and methods of cognition of certain legal phenomena is a complex formation, research tools, and in essence and its task - its methodology.

The methodology, the subject of which are the forms and methods of theoretical thinking, techniques and means of cognition, which we used in this study of the problems of forensic support of a particular area of combating crime, has historically developed within philosophy. It is philosophy, which is developed on the basis of a rational definition of the world and man form of worldview, is the methodological basis of the legal science of criminology. Philosophical science studies the most general laws of development of the objective world, human society and thinking, allows to penetrate the external appearance of the phenomena of social life, to see their connections and relationships, to know their essence, the laws that govern them. Philosophy, revealing the meaning of human life, outlines the value parameters of political, legal, moral, aesthetic and scientific attitude of man to the world, to his existence. Any legal science and criminology, too, must creatively use the categories of philosophy, taking into account the specifics of its subject, developing their own special techniques and methods of cognition. The most general laws of the development of nature, society, and thought are known by the method of dialectical materialism, which is the universal method of cognition. On its basis, the methods of the next level are formed, which are used in the knowledge of the laws of all branches of science and which are also universal. These are general scientific methods of cognition - observation, measurement, comparison, experiment. At the next level (according to the theory of cognition) is a group of the most numerous and diverse methods of individual branches of science - special (separate), which have a narrower scope, but are just as important for the development of science. It is traditionally believed that the methodological basis of criminology is the theory of knowledge. It is about this general philosophical category as the basis of knowledge that I.V. Grief and V.A. Kolesnik when researching forensic issues of cognition in the criminal process and operational and investigative activities, emphasizing the heterogeneity and complexity of such a cognitive process. To characterize the latter, the orientation of cognition is of special importance, which is basically divided into perspective and retrospective cognition. The latter, according to scientists, becomes especially important in the case of the study of events and their consequences, which have or may have a criminal nature. We agree with these scientists that the knowledge of the situation and circumstances of the crime and crime prevention activities has a philosophical basis (*Gora I.V., Kolesnik V.A., 2012, p.326*).

The methodology of scientific research presupposes the obligatory use of the principles and categories of dialectics. The general scientific method of dialectical materialism is the philosophical basis of any scientific research and ours as well. The basis of materialist dialectics is the recognition of the primacy of the material basis of social life (economy) in relation to the superstructure - politics, law, culture. At the same time, the dialectical method is effective at the final stage of cognition, when the content of concepts, proposed definitions is more or less formed and it is only necessary to show their interdependence, mutual transition, movement. Given the above, the application of the method of dialectical materialism in the disclosure of the content of the subject of this dissertation research and related categories, involves its use critically and carefully. An important role in the study should be played by philosophical statements about the unity of theory and practice, relationships and conditionality, the ability of matter to reflect, the study of phenomena in development, correspondence and invariance, contradictions, and others. They are characterized by such categories as form and content, essence and phenomenon, necessity and chance, possibility and reality, cause

and effect, system, structure and element, concrete and abstract, general and individual, etc. (*Shepitko V.Yu., 2003, p.302*).

We believe that a necessary prerequisite for the study of theoretical and methodological problems in general and forensic and combat support of crime at critical infrastructure, in particular, is a description of the science of forensics and its tasks. This characteristic contains a substantiation of the independence of the object of science, an idea of the forms of reflection inherent in this science, the principles of organization of the theoretical system and the level of knowledge about objective reality. The object of criminology as a separate legal and social science is characterized by a number of specific features. First, one of the elements of such features are the actions of people. Second, all other factors that are part of the object of knowledge are directly related to human activities. Third, the laws of an independent object can be known only as part of the social whole as a special manifestation of the universal. Society, social practice, including crime as a negative socio-political phenomenon, is a complex object, which is studied by various sciences, each of which finds its object in it, knowledge of which is determined by the needs of socio-historical practice, in our case - the practice of combating crime at critical infrastructure, depends on them.

Formal-logical methods of thinking such as analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, analogy, etc. are essential in the study of the problems of forensic and combat support of crime prevention activities and, in particular, pre-trial investigation of crimes. They provide new forensic knowledge and are an integral part of dialectical logic and are part of the universal method of cognition of objective reality. For example, the task of the analysis was to consider the forensic support of pre-trial investigation activities in various connection with the provision of other law enforcement activities, and the disclosure and analysis of the nature of criminal acts at critical infrastructure facilities revealed opportunities to counter such illegal activities by forces and means of criminology. To general scientific criminologists include methods of observation, measurement, description, comparison, experiment and others. The peculiarity is taken into account that in dissertation researches in legal disciplines, as a rule, the comparison is carried out at the normative-legal level, ie several legal provisions are compared, and therefore the comparative-legal method is already used.

The general ones include forensic research methods and special methods of other sciences used by forensic scientists. The difference between them is seen only in the field of application. General scientific methods are used in all sciences and research in various fields of human activity, however, provided that the main content in each field of scientific knowledge, they acquire certain features that reflect the objects and subject of research, purpose and objectives, and so on. For example, observation in criminology is a deliberate and purposeful perception of any object, fact, process, phenomenon associated with the detection, detection and pre-trial investigation of crimes. The importance and special content of surveillance as a way of activity of employees of pre-trial investigation bodies is indicated in forensic tactical recommendations for interrogations, identification, inspections, searches, detention of suspects, etc. The subjects of supervision in criminology are as practical law enforcement officers. And the persons who are engaged in theoretical development of problems of this science, carry out scientific researches of separate questions of criminalistic maintenance. In the case of the study of certain forensic problems, such a subject is the researcher. He can be a practical specialist - a prosecutor, investigator, operative, judge, lawyer, and a theorist, whose field of interest and practical

activities is the theory of science. In addition, such observation can be carried out by the researcher of the problem directly, and it can use the results of observations made by others and information about which are contained in scientific sources, guidelines, analytical references, generalizations of detection and detection and pre-trial investigation of crimes. based on the results of the study of criminal proceedings, materials of domestic and foreign judicial-investigative practice, etc.

Used to record information about objects, processes, phenomena, the scientific method of description is to indicate certain or other features of the object. The description can record either all - significant and insignificant - features of the object, or some that are most important for this study and the conclusions made by the researcher. Description as a method and element of the process of cognition, takes place at both its levels - empirical and theoretical. In addition, the use of description mainly at the empirical level of cognition does not mean that it is possible without activating thinking, without the use of certain theoretical positions. Ignoring this method or reducing the description exclusively to an empirical procedure will entail a reduction of its methodological significance and an excessive simplification of understanding its essence. That is why, researching the problems of forensic support of crime at critical infrastructure and using for this description as a method of cognition, it is necessary to provide theoretical justification, reveal theoretical understanding of the processes, phenomena, results of forensic recommendations for detection, fixation, evaluation evidence and evidentiary information and ensuring the process of pre-trial investigation of crimes and evidence in criminal proceedings. The description reflects not only the results of solving certain problems of scientific research or the scientific or empirical basis of science as the basis of its theory. It serves as a source of scientific material for the development and formulation of forensic recommendations. It is obvious that the description in this study plays a role not only as a method of knowing the essence of forensic support as a separate scientific category, but also is one of the important functions of forensic science.

Note that the method of comparison is important for understanding the various aspects of any phenomenon. Comparative research is one of the effective forms of cognitive activity. In the process of their implementation, two or more of their elements are compared or opposed to each other, but this must first, given the specifics of the comparison, to study them separately, to collect as much reliable information about them. It helps to learn more about objects, their connections and dependencies, to understand the processes that take place in them. To study the forensic aspects of crime detection and pre-trial activities, a comparative study of legislation, departmental regulations, both domestic and foreign, and for different historical periods is important. The conditionality of using the historical method in this study is based on the fact that the process of development of state and legal phenomena and the formation and development of forensic activities to combat crime is reproduced in all its diversity in relevant sources and over a period of time. At the same time, researchers take into account all the positive, negative, successful or not so successful, which has been accumulated by historical experience and reflected in some sources. The historical method makes it possible to study the origin, formation and development of processes and events in chronological order in order to identify internal and external connections, patterns and contradictions. It is one of the main methods of scientific knowledge in the social sciences.

In our opinion, another important method that is widely used in scientific works is sociological. It consists of a survey, which consists of asking questions orally or using pre-designed and sent to respondents questionnaires to the person being interviewed. The reliability of this method is influenced by certain factors, in particular: the circumstances of the interview, the interview procedure and the respondent's willingness to answer questions, the interviewer's ability to establish contact with the respondent, and so on. Given the nature of these types of surveys, in this paper it is appropriate to use a personal survey and written questionnaire, during which the respondent fills out a form with a list of questions on issues relevant to understanding the theoretical and practical aspects of forensic crime prevention. critical infrastructure. The obtained results of the surveys were used to find out the state of the researched problem by the dissertation student and to confirm some theoretical considerations and conclusions.

Conclusions. Summarizing the above, we can say that the methodological level of the study of the outlined issues of forensic and combat support of crime at critical infrastructure involves identifying ways to solve the problem of mismatch of crime, the use of improved tools and methods of crime and efficiency. on the investigation of crimes, the level of its forensic and combat support, which must fully meet the needs of practice.

References:

1. Rabinovych P.M. Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy: navch. posibnyk. 9-e vyd., zi zminamy. Lviv: Krai, 2007. 192 s.
2. Papkovskaia P.Ia. Metodolohyia nauchnykh yssledovanyi: kurs lektsyi. Mynsk: OOO "Ynformpress", 2002. 176 s.
3. Kerymov D. A. Metodolohyia prava (predmet, funktsyy, problemy fylosofyy prava): monohraf. 2-e yzd. Moskva: Avanta+, 2001. 560 s.
4. Hora I.V., Kolesnyk V.A. Piznannia v kryminalnomu protsesi ta operatyvno-rozshukovii diialnosti u svitli polozhen novoho kryminalnogo protsesualnogo zakonodavstva. Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu MVS Ukrainy. №2, 2012. S.325-334.
5. Shepitko V.Yu. Metodolohiia kryminalistyky: naukovi pidkhody i filosofski nachala . Metodolohichni problemy pravovoi nauky: materialy mizhnar. nauk. konf. Kharkiv: Pravo, 2003. S. 302-303.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ТА СЛУЖБОВО-БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИНАМИ НА ОБ'ЄКТАХ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Постановка проблеми (опис проблеми, що аналізується, у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями). Методологія допомагає всебічно та об'єктивно дослідити й розв'язати певну наукову проблему, визначити її місце і роль у окремій науковій галузі, розробити теоретичну модель, за якою має здійснюватися науковий пошук. З позиції діяльнісного підходу методологію інколи визначають як вчення про методи людської діяльності, які направлені на ефективне досягнення поставленої мети. Проте ототожнення методології із системою наукових методів пізнання означає спрощений, чисто прагматичний підхід до розкриття цього поняття. Разом із тим, поняття методології як науки не може зводитися лише до вчення про методи, адже таке вчення – лише частина методології науки. Методологію певного

дослідницького процесу взагалі не можна уявити у відриві від теоретичної системи знань, в сфері якої ведеться науковий пошук, вона є системою певних теорій, що виконують роль керівного принципу, знаряддя наукового аналізу та засобу реалізації вимог цього аналізу. Можна стверджувати, що методологія являє собою систему способів, які використовуються для пізнання предмета наукового дослідження й організації практичної діяльності. За образним виразом Карла Ясперса, справжня наука – це знання до яких, в тому числі, входять і відомості про методи та межі пізнання. Якщо ж вірять в результати науки, котрі знають тільки як такі, а не у зв'язку з методом, завдяки якому їх досягли, то це марновірство в уявному розуміння стає сурогатом справжньої віри. Створюється впевненість у вигаданій міцності наукових досягнень (*Рабінович П.М., 2007, с.372*). Методологічна основа будь-яких досліджень має вибудовуватися на загальних філософських та наукових положеннях. Узагальнення їх результатів дасть змогу сформулювати базові методологічні посилки спеціально-наукового знання, яке є досить складним і системним соціально-правовим феноменом. Повнота обсягу, глибина та достовірність наукового знання, обґрунтованість зроблених висновків та рекомендацій може бути достатньою лише за умови застосування для дослідження певної галузі знань або її окремих теоретичних положень правильно обраної методики. Кожному дисертаційному дослідженню притаманна така сукупність методів, яка підкреслює індивідуальний характер роботи, самостійних отриманих результатів. Перелік використаних методів має бути зумовленим метою дисертації, а використання кожного з них пояснювати спроможність здобувача логічно та по науковому мислити.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. Доцільно зауважити, що наукові дослідження методологічних основ криміналістичного забезпечення були предметом наукових робіт таких науковців як Васильєва, І. Возгріна, В. Гавло, І. Гори, В. Громова, А. Вінберга, В. Колесника, О. Колесніченка, І. Пантелєєва, О. Лузгіна, В. Образцова, Б. Шавера, М. Яблокова. Крім того, чимало важливих теоретичних і практичних висновків, а також корисних рекомендацій міститься в роботах, що стосуються криміналістичної методології, зокрема, Л. Аркуші, А. Волобуєва, В. Журавеля, В. Малярової, О. Одерія, Р. Степанюка, О. Таран, В. Тіщенко, Ю. Чорноус, С. Чернявського, Б. Щура. Методологічні основ службово-бойового забезпечення були предметом наукових робіт таких науковців як С. Кузніченко, О. Гуляк, А. Жбанчик, О. Кобзар, О. Комісаров, О. Кривенко, А. Притула, О. Плетньов, М. Саакян, І. Шаповалова, С. Халімон, С. Яровий та ін. Проте варто зауважити, що дослідження методологічних основи дослідження криміналістичного та службово-бойового забезпечення боротьби із злочинами на об'єктах критичної інфраструктури практично відсутні.

Формулювання мети статті є аналіз існуючих точок зору українськи та зарубіжних науковців щодо методології дослідження забезпечення безпеки на об'єктах критичної інфраструктури та на цій основі вироблення власних авторських поглядів на формування методологічних основи дослідження криміналістичного та службово-бойового забезпечення боротьби із злочинами на об'єктах критичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методологію юридичної науки визначають як

систему підходів і методів, способів і засобів наукового дослідження (*Папковская П.Я., 2002, с.181*). За допомогою вказаної системи здійснюється створення сучасного синтезу всіх здобутих наукових знань, що допоможе забезпечити у найповнішому обсязі досягнення відповідної науки в практичних цілях. Ми погоджуємося з думкою Д.А. Керімова стосовно того, що методологія є загальним науковим керівництвом до дії, який становить базис всієї системи знань, пізнавальний стрижень будь-якої галузі науки. Він слушно наголошує на тому, що методологія наукового дослідження – це загальнонауковий феномен, інтегральне явище, що поєднує теоретико-світоглядні концепції, принципи, засоби та методи пізнання (світогляд, філософські методи пізнання і вчення про них, загальні та конкретні наукові методи), які вироблені усіма суспільними науками, у тому числі й комплексом юридичних наук, та застосовуються у процесі пізнання специфіки правової дійсності, її практичного перетворення (*Керимов Д. А., 2001, с.90-91*).

Логіка виконання наукового дослідження у тому числі і проблеми криміналістичного та службово-бойового забезпечення діяльності з протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури зумовлює потребу дотримання певної послідовності пошукових дій. Вважаємо що науковцю доцільно обрати багаторівневу структуру завдань що забезпечить системність, послідовність та наслідування одних результатів іншими. Результати, отримані на попередньому етапі, повинні стати основою й логічно продовжували наступні дослідження, давали підстави для формулювання узагальнених наукових результатів, наукового обґрунтування досягнутої мети. Так зауважимо, що варто визначити наступні етапи наукового дослідження.

На першому етапі дослідження доцільно здійснити пошук, накопичення та обробку й систематизацію наукової інформації. При цьому увага повинна бути зосереджена на визначенні проблеми, бібліографічному пошуку й аналізі загальної, нормативної та наукової інформації щодо розуміння об'єкта дослідження загалом та об'єктів критичної інфраструктури, їх уразливості й небезпеки в разі вчинення злочинних посягань, з питань криміналістичного забезпечення протидії злочинам і суміжних питань, встановленні існуючих суперечностей в розумінні його сутності та визначення. На основі теоретичних методів дослідження наукової літератури, нормативних джерел, якими регулюється діяльність з криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування, слідчих, експертних та оперативних підрозділів і служб, емпіричної інформації й експертної оцінки переглянуто, проаналізовано й узагальнено бібліографічні показники та періодичні видання, визначено проблему, об'єкт, предмет, мету й основні завдання та напрями даного дослідження.

Другий етап наукового пошуку полягає у розробці інструментарію, формулюванні теми, конкретизації мети й завдань дослідження, визначенні стану розв'язання протиріч, встановленні їх причин, основних чинників впливу на розв'язання наукової проблеми. Визначено, що основним протиріччям, котре слугує рушійною силою для визначення криміналістичного й службово-бойового забезпечення як окремої наукової категорії, є різниця між реально розробленими в науці засобами та ступенем їх використання в практичній діяльності прокурорів, слідчих, експертів, співробітників оперативних підрозділів, що спрямована на запобігання, виявлення й розкриття та ліквідацію наслідків злочинів і зокрема тих, що вчиняються або можуть бути вчинені на об'єктах критичної інфраструктури.

Провідна ідея та основні положення відображені в загальній гіпотезі дослідження як формі осмислення фактів, матеріалів, здобутих з письмових джерел, формі переходу від фактів до законів. Визначення гіпотези з теми дослідження відбулося внаслідок такого: накопичення фактичного матеріалу та формулювання припущень на основі методів, що застосовуються на емпіричному й теоретичному рівнях досліджень; формулювання гіпотези, тобто виведення наслідків зі зробленого припущення, наукового передбачення; перевірки отриманих результатів на практиці і уточнення гіпотези. На основі аналізу й узагальнення наукових джерел, спостережень і власних висновків доцільно зробити припущення щодо основних напрямів удосконалення криміналістичного й службово-бойового забезпечення діяльності із запобігання, виявлення, розкриття й розслідування злочинів на об'єктах критичної інфраструктури.

Вважаємо що загальна гіпотеза даного дослідження ґрунтується на припущенні того, що ефективність діяльності з протидії злочинності та злочинам на об'єктах критичної структури зокрема підвищиться за умови системного аналізу процесу розробки й впровадження в діяльність оперативних підрозділів й органів досудового розслідування сучасних криміналістичних засобів, які забезпечують виявлення, розкриття й досудове розслідування злочинів; визначення основних організаційних, наукових та правових аспектів криміналістичного забезпечення пізнання й доказування; врахування провідних ідей зарубіжного й вітчизняного досвіду впровадження в практичну діяльність слідчих і співробітників оперативних підрозділів криміналістичних знань, втілених в уміння застосовувати криміналістичні засоби з метою виявлення й досудового розслідування злочинів.

На третьому етапі на основі наукових і методичних підходів до вирішення завдань дослідження повинно відбуватися обґрунтування його загальної методики, при визначенні якої основна увага приділялася адекватному застосуванню наукових методів у відповідності до поставленої мети та отриманих наукових результатів, що дало змогу досягти достовірності, обґрунтованості, відповідності отриманих результатів прогнозованим, плановості та наступальності в дослідженні.

На четвертому етапі доцільно проводити дослідження доступних для наукового пошуку матеріалів кримінальних проваджень, статистичних даних та аналітичних узагальнень із зверненням уваги на недоліки та позитивний досвід використання практики службово-бойової діяльності, положень криміналістичної техніки, тактики та методики розслідування, піддавалися аналізу матеріали здійснених опитувань прокурорів, співробітників слідчих та оперативних підрозділів з проблем криміналістичного забезпечення їхньої практики. Послідовно протягом часу проведення всього дослідження важливі і варті на увагу наукові викладки, власні бачення, висновки за окремими результатами дослідження публікувались у наукових статтях та були оприлюднені у виступах і повідомленнях на низці наукових і науково-практичних конференцій.

На п'ятому, завершальному етапі на підставі аналізу, узагальнення й інтерпретації отриманих результатів здійснено обґрунтування висновків, перевірено їх відповідність поставленій меті та завданням, визначено ступінь новизни окремих із отриманих результатів.

Вважаємо, для того, щоб всебічно дослідити предмет службово-бойового та криміналістичного забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури, з'ясувати його сутність, якісні характеристики, динаміку розвитку в усій різноманітності об'єктивної реальності, її закономірних та випадкових проявів, здатність ефективно і швидко реагувати на кардинальні зміни у структурі й динаміці злочинності, формах методах та засобах діяльності правоохоронних органів тощо, теорія службово-бойової діяльності й криміналістика повинні використовувати широку систему методів своїх досліджень. Ця система у сукупності з іншими спеціальними засобами й прийомами пізнання тих або інших правових явищ є складним утворенням, дослідницьким інструментарієм, а за сутністю і своїм завданням — її методологією.

Методологія, предметом якої є форми і методи теоретичного мислення, прийоми та засоби пізнання, що використані нами і у даному дослідженні проблем криміналістичного забезпечення окремого напрямку протидії злочинам, історично розвивалася у межах філософії. Саме філософія, яка є розвинутою на засадах раціонального визначення світу і людини формою світогляду, виступає методологічною основою юридичної науки криміналістики. Філософська наука вивчає найбільш загальні закони розвитку об'єктивного світу, людського суспільства і мислення, дає змогу проникнути за зовнішню видимість явищ суспільного життя, побачити їх зв'язки та взаємозв'язки, пізнати їх сутність, закони, які ними керують. Філософія, розкриваючи сенс людського життя, окреслює ціннісні параметри політичного, правового, морального, естетичного і наукового ставлення людини до світу, до свого буття. Будь-яка юридична наука і криміналістика також, повинна творчо використовувати категорії філософії з урахуванням специфіки свого предмета, виробляючи свої спеціальні прийоми і способи пізнання. Найзагальніші закони розвитку природи, суспільства та мислення пізнають за допомогою методу діалектичного матеріалізму, який є всезагальним методом пізнання. На його основі формуються методи наступного рівня, які застосовують у пізнанні закономірностей усіх галузей наук і які також мають універсальний характер. Це загальнонаукові методи пізнання — спостереження, вимірювання, порівняння, експеримент. На наступному рівні (за теорією пізнання) перебуває група найчисленніших і різноманітних методів окремих галузей науки — спеціальних (окремих), які мають вужчу сферу застосування, але так само важливі для розвитку науки. Традиційно вважається, що методологічною основою криміналістики є теорія пізнання. Саме про цю загальнофілософську категорію як основу пізнання ведуть мову І.В. Гора і В.А. Колесник коли досліджують криміналістичні питання пізнання в кримінальному процесі та оперативно-розшуковій діяльності, підкреслюючи неоднорідність і складність такого пізнавального процесу. Для характеристики останнього особливе значення має спрямованість пізнання, яка в основі своїй поділяється на пізнання перспективне і ретроспективне. Останнє, на думку вчених, набуває особливого значення в разі дослідження подій та їх наслідків, які мають або можуть мати кримінально-правовий характер. Ми погоджуємося із даними науковцями в тому, що пізнання обстановки й обставин вчинення злочину і діяльності з протидії злочинам має філософську основу (*Гора І.В., Колесник В.А., 2012, с.326*).

Методологія наукового дослідження передбачає обов'язкове використання принципів та категорій діалектики. Загальнонауковий метод діалектичного матеріалізму є філософською основою будь-якого наукового дослідження і нашого також. Основою матеріалістичної діалектики є визнання первинності матеріального базису суспільного життя (економіки) відносно надбудови – політики, права, культури. Водночас діалектичний метод є ефективним на завершальному етапі пізнання, коли зміст понять, пропонувані визначення є більш-менш сформованими і потрібно лише показати їх взаємозалежність, взаємоперехід, рух. Враховуючи викладене, застосування методу діалектичного матеріалізму під час розкриття змісту предмету даного дисертаційного дослідження та пов'язаних із ним категорій, передбачає його використання критично та виважено. Важливу роль у дослідженні повинні відігравати філософські положення про єдність теорії і практики, взаємозв'язки і обумовленість, здатність матерії до відображення, вивчення явищ у розвитку, відповідність і інваріантність, суперечності та ін. Вони характеризуються за допомогою таких категорій як форма і зміст, сутність і явище, необхідність та випадковість, можливість і дійсність, причина і наслідок, система, структура і елемент, конкретне і абстрактне, загальне та окреме тощо (*Шенітько В.Ю., 2003, с.302*).

Вважаємо, що необхідною передумовою дослідження теоретико-методологічних проблем загалом та криміналістичного та службово-бойового забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури, зокрема, є характеристика самої науки криміналістики та її завдань. Така характеристика містить обґрунтування самостійності об'єкта науки, уяву про властиві цій науці форми відображення, принципи організації теоретичної системи та рівня знань про об'єктивну реальність. Об'єкт криміналістики як окремої юридичної і суспільної науки характеризується низкою специфічних особливостей. По-перше, одним із елементів складу таких особливостей виступають дії людей. По-друге, всі інші фактори, що входять до об'єкта пізнання, безпосередньо пов'язані з діяльністю людей. По-третє, закономірності відносно самостійного об'єкта можна пізнати лише в складі соціального цілого як особливий прояв всезагального. Суспільство, суспільна практика, а в тому числі й злочинність як негативне суспільно-політичне явище, становить собою складний об'єкт, котрий досліджується різними науками, кожна з яких знаходить в ньому свій об'єкт, пізнання якого зумовлене потребами суспільно-історичної практики, в нашому випадку – практики боротьби зі злочинністю на об'єктах критичної інфраструктури, залежить від них.

Істотне значення в дослідженні проблем криміналістичного та службово-бойового забезпечення діяльності з протидії злочинам та, зокрема, досудового розслідування злочинів мають такі формально-логічні прийоми мислення як аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, аналогія тощо. Вони забезпечують отримання нового криміналістичного знання і є складовою частиною діалектичної логіки та входять до всезагального методу пізнання об'єктивної дійсності. Так, наприклад, задача аналізу полягала в тому, щоб розглянути криміналістичне забезпечення діяльності з досудового розслідування у різноманітних зв'язках із забезпеченням інших видів правоохоронної діяльності, а розкриття й аналіз сутності злочинних проявів на об'єктах критичної

інфраструктури дало змогу виявити можливості протидії такій протиправній діяльності силами і засобами криміналістики. До загальнонаукових криміналісти відносять методи спостереження, вимірювання, описування, порівняння, експеримент та інші. Враховано ту особливість, що у дисертаційних дослідженнях з юридичних дисциплін, як правило, порівняння здійснюється на нормативно-правовому рівні, тобто зіставляються кілька правових положень, а тому використовується вже порівняльно-правовий метод.

До загальних віднесені власне криміналістичні методи дослідження, та спеціальні методи інших наук, що використовуються криміналістами. Відмінність між ними вбачається лише у сфері застосування. Загальнонаукові методи застосовують в усіх науках і наукових дослідженнях різних сфер людської діяльності, проте, за умови збереженості основного змісту в кожній галузі наукового знання вони набувають певних особливостей, що відображають об'єкти і предмет дослідження, мету і його завдання тощо. Так, наприклад, спостереження в криміналістиці – це навмисне і цілеспрямоване сприйняття якого-небудь об'єкта, факту, процесу, явища, пов'язаного з виявленням, розкриттям і досудовим розслідуванням злочинів. На важливість і особливий зміст спостереження як способу діяльності працівників органів досудового розслідування вказується в криміналістичних тактичних рекомендаціях для проведення допитів, впізнання, оглядів, обшуків, затримання підозрюваних тощо. Суб'єктами спостереження в криміналістиці є як практичні співробітники правоохоронних органів. Так і особи, що займаються теоретичною розробкою проблем цієї науки, здійснюють наукові дослідження окремих питань криміналістичного забезпечення. В разі дослідження окремих криміналістичних проблем таким суб'єктом виступає дослідник. Ним може бути як практичний фахівець – прокурор, слідчий, оперативний працівник, суддя, адвокат, так і теоретик, сферою інтересів та практичною діяльністю якого виступає теорія науки. До того ж, таке спостереження може здійснювати як дослідник проблеми безпосередньо, так і ним може бути використано результати спостереження, які здійснені іншими особами і відомості про які містяться в наукових джерелах, методичних рекомендаціях, аналітичних довідках, узагальненнях практики виявлення й розкриття та досудового розслідування злочинів за результатами вивчення кримінальних проваджень, матеріалів вітчизняної й зарубіжної судово-слідчої практики тощо.

Будучи застосованим з метою фіксації інформації про предмети, процеси, явища, науковий метод описування полягає у вказуванні певних або інших ознак об'єкта. При описуванні можуть фіксуватися або всі – суттєві і несуттєві – ознаки об'єкта, або деякі, котрі мають найбільш важливе значення для даного дослідження і зроблених дослідником висновків. Описування як метод і елемент процесу пізнання, має місце на обох його рівнях – емпіричному і теоретичному. До того ж, використання описування переважно на емпіричному рівні пізнання зовсім не означає, що воно можливе без активізації мислення, без використання окремих теоретичних положень. Ігнорування цього методу або зведення описування виключно до емпіричної процедури потягне за собою зниження його методологічного значення і надмірне спрощення розуміння його сутності. Саме тому, досліджуючи проблеми криміналістичного забезпечення протидії вчиненню злочинів на об'єктах критичної інфраструктури і використовуючи для цього описування як метод пізнання, потрібно надавати теоретичне обґрунтування,

розкривати теоретичне осмислення описаних в дослідженні процесів, явищ, результатів застосування криміналістичних рекомендацій для виявлення, фіксації, оцінки доказів і доказової інформації та забезпечення процесу досудового розслідування злочинів й доказування у кримінальному провадженні. Описування відображає не лише результати розв'язання окремих завдань наукового дослідження або наукову чи емпіричну базу науки як основу її теорії. Воно слугує вихідним науковим матеріалом для розроблення й формулювання криміналістичних рекомендацій. Вочевидь, що описування в даному дослідженні відіграє роль не тільки методу пізнання сутності криміналістичного забезпечення як окремої наукової категорії, а й становить собою одну з важливих функцій науки криміналістики.

Зауважимо, що важливим для пізнання різних боків будь-якого явища є метод порівняння. Порівняльні дослідження є однією з ефективних форм пізнавальної діяльності. У процесі їх проведення два елементи чи більша їх кількість зіставляються або протиставляються один одному, але для цього спочатку необхідно, враховуючи специфіку порівняння, досконало вивчити їх нарізно, зібрати максимум достовірних відомостей про них. Це допомагає глибше пізнати об'єкти, їхні зв'язки й залежності, зрозуміти процеси, що в них відбуваються. Для вивчення криміналістичних аспектів діяльності з виявлення та досудового розслідування злочинів важливе значення має порівняльне дослідження законодавства, відомчих нормативних документів як вітчизняних і зарубіжних, так і за різні історичні періоди. Зумовленість використання в даному дослідженні історичного методу ґрунтується на тому, що процес розвитку державно-правових явищ і становлення та розвитку криміналістичного забезпечення діяльності з протидії вчиненню злочинів відтворюється в усій багатогранності у відповідних джерелах і протягом певного історичного відрізка часу. При цьому дослідниками враховується все позитивне, негативне, вдале чи не зовсім вдале, що було накопичене історичним досвідом і відображене в окремих джерелах. Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей. Він є одним із основних методів наукового пізнання в суспільних науках.

На наше переконання ще одним важливим методом, який знаходить широке використання в наукових роботах є соціологічний. Його складовою є опитування, яке полягає у зверненні із запитаннями усно або з використанням заздалегідь розроблених і надісланих респондентам анкет до особи яку опитують. На достовірність цього методу впливають певні фактори, зокрема: обставини про які опитують, процедура опитування та бажання респондента відповідати на запитання, уміння інтерв'юера встановити контакт з респондентом тощо. З огляду на характер перелічених видів опитування, у цій роботі доцільним визнано застосування особистого опитування та письмового анкетування, під час якого респондент самостійно заповнює бланк із переліком запитань з проблем, які мають значення для розуміння теоретичних і практичних аспектів криміналістичного забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури. Отримані результати опитувань використані для з'ясування самим дисертантом стану досліджуваної проблеми та на підтвердження окремих теоретичних розмірковувань і висновків.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо зауважити, що методологічний рівень дослідження окреслених питань криміналістичного та службово-бойового забезпечення боротьби із злочинами на об'єктах критичної інфраструктури передбачає визначення шляхів розв'язання проблеми невідповідності збільшення кількості злочинів, застосування вдосконалених засобів і методів злочинної діяльності й ефективності діяльності з розслідування злочинів, рівня її криміналістичного та службово-бойового забезпечення, які повинні цілком відповідати потребам практики.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. 9-е вид., зі змінами. Львів: Край, 2007. 192 с.
2. Папковская П.Я. Методология научных исследований: курс лекций. Минск: ООО "Информпресс", 2002. 176 с.
3. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права): монограф. 2-е изд. Москва: Аванта+, 2001. 560 с.
4. Гора І.В., Колесник В.А. Пізнання в кримінальному процесі та оперативно-розшуковій діяльності у світлі положень нового кримінального процесуального законодавства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету МВС України. №2, 2012. С.325-334.
5. Шепітько В.Ю. Методологія криміналістики: наукові підходи і філософські начала . Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнар. наук. конф. Харків: Право, 2003. С. 302-303.